

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน กับคุณลักษณะของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นสำคัญดังนี้

1. การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
3. การสร้างหลักสูตรสถานศึกษา
4. ขอบข่ายการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา
5. คุณลักษณะของนักเรียน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความหมายของการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา

ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดในการบริหารหลักสูตร เพราะหลักสูตรเป็นเครื่องมือชี้ให้เห็นแนวทางในการจัดการศึกษา ตลอดจนวิธีการฝึกอบรมให้ผู้เรียนได้รับสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมที่เขาดำรงชีวิตอยู่ ผู้บริหารจะต้องเข้าใจถึงเนื้อหาสาระของหลักสูตรอย่างละเอียด จึงจะสามารถดำเนินงานได้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ กรมวิชาการ (2526, หน้า 4) ได้รวบรวมความหมายไว้ว่า หลักสูตร คือ ข้อกำหนดแผนการสอน อันเป็นส่วนรวมของประเทศ เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ โอлива (Oliva, 1982, p.10) กล่าวว่าหลักสูตรคือแผนหรือโปรแกรมสำหรับประสบการณ์ทั้งหลายที่ผู้เรียนจะต้องประสบภายใต้การดำเนินการของโรงเรียน ธวัชชัย ชัยจิรฉายกุล (2536, หน้า 10) กล่าวว่าหลักสูตร หมายถึง แผนการเรียนรู้และประสบการณ์ หรือกิจกรรมทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน สุมิตร คุณานุกร (2523, หน้า 3) ให้นิยามหลักสูตรว่า หมายถึง การให้การศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะ สอดคล้องกับความมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้ จากความหมายของคำว่าหลักสูตรที่ได้กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่าหลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์และกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ที่จัดให้แก่ผู้เรียนเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถในทุก ๆ ด้าน ให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ

ความสำคัญของการบริหารหลักสูตร

หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญของการจัดการศึกษาเพราะเป็นเครื่องมือชี้ให้เห็น แนวทางของการจัดการศึกษาตลอดจนวิธีการฝึกอบรมให้ผู้เรียน ได้รับสิ่งที่ประ โยชน์ต่อตนเองและสังคมที่เขาดำรงชีวิตอยู่โดย ซึ่งสันต์ บำรุงธรรม (2527, หน้า 9-10) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตร ดังนี้

1. เป็นแผนปฏิบัติงานหรือเครื่องชี้แนวทางปฏิบัติงานของครูเพราะหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมายเนื้อหาสาระการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผลไว้เป็นแนวทาง
2. เป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอน อันเป็นส่วนรวมของประเทศ เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ
3. เป็นเอกสารทางราชการ เป็นบัญญัติของรัฐบาลเพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้ปฏิบัติตาม
4. เป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาเพื่อควบคุมการเรียนการสอน ในสถานศึกษาระดับต่าง ๆ และยังเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างหนึ่งในการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุสำนักงาน ฯลฯ ของการศึกษาของรัฐให้แก่สถานศึกษา
5. เป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษา ที่จะอำนวยความสะดวกควบคุมดูแลติดตามผลให้เป็นไปตามนโยบายของการจัดการศึกษาของรัฐบาล
6. กำหนดแนวทางการส่งเสริมความเจริญงอกงาม และพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา
7. กำหนดลักษณะและรูปร่างของสังคมในอนาคตได้ว่าจะเป็นไปในรูปใด
8. กำหนดแนวทางให้ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความประพฤติที่เป็นประโยชน์แก่สังคม อันเป็นการพัฒนากำลังซึ่งจะเป็นการพัฒนาไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ได้ผล
9. เป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความเจริญของประเทศ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือ พัฒนาคน ประเทศใดจัดการศึกษาโดยมีหลักสูตรที่ทันสมัยเหมาะสม มีประสิทธิภาพต่อเหตุการณ์ และการเปลี่ยนแปลงย่อมได้กำลังคนที่มีประสิทธิภาพสูง

บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนกับการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษา

ตามความในบทเฉพาะกาล มาตรา 74 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ วก 1166/2544 ลงวันที่ 2 พฤศจิกายน 2544 โดยยึดหลักความมีเอกภาพ

ด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลตามนโยบาย กระทรวงศึกษาธิการ จึงกำหนดหลักสูตรแกนกลางที่มีโครงสร้างหลักสูตรยืดหยุ่น กำหนดจุดหมายที่ใช้เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ ในภาพรวม 12 ปี กำหนดสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้แต่ละกลุ่มสาระ และการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นช่วงชั้น ๆ ละ 3 ปี กระทรวงศึกษาธิการจะจัดดำเนินการให้เฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับ การพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544, หน้า 2) ทั้งนี้กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า ให้สถานศึกษาเป็นผู้จัดทำรายละเอียดเป็นรายปีหรือรายภาค ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณสมบัติอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ รวมถึงจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละกลุ่มเป้าหมาย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544, หน้า 2)

นอกจากนี้เพื่อให้การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ กระทรวงศึกษาธิการ (2544, หน้า 2) ได้เสนอแนวทางไว้ว่าสถานศึกษาต้องประสานสัมพันธ์ และร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ส่วนกระทรวงศึกษาธิการเองจะเป็นผู้สนับสนุนส่งเสริม ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา ให้ครอบคลุมหลักสูตรอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อพัฒนาไปสู่ความเป็นสากล ในกรณีนี้กระทรวงศึกษาได้จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร กลุ่มสาระต่าง ๆ แนวทางวัดและประเมินผลการจัดระบบแนะแนวในสถานศึกษา การวิจัยในสถานศึกษา และการใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนาการเรียนรู้ ตลอดจนเอกสารประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ประชาชน ผู้ปกครองและผู้เรียนมีความเข้าใจและรับทราบบทบาทของตนในการพัฒนาตนเองและสังคม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้แล้วนี้ ได้ดำเนินไปตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 27วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติไว้ว่า “ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทยความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ” และในวรรคสองที่ว่า “ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตร ตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ”

จากหลักฐานเอกสารดังเสนอไว้ข้างต้น จะเห็นความเชื่อมโยงของหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งสถานศึกษาจะต้องวิเคราะห์กำหนดสาระรายละเอียด ที่จะนำมาจัดรายวิชา พร้อมทั้งเพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวข้อง สอดคล้อง สนองความต้องการของนักเรียน โรงเรียน ชุมชน และท้องถิ่นเป็นหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งมีความหมายครอบคลุมหลักสูตรท้องถิ่นด้วยแล้ว ดังนั้น บทบาทของสถานศึกษาและคณะครูต้องเปลี่ยนไป โดยมีหน้าที่รับผิดชอบและภาระงานเพิ่มขึ้น ดังนั้นเพื่อให้เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้รับการสนองตอบ แนะนำไปปฏิบัติโดยสถานศึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษา แนวคิด แนวทางและการกระทำที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยครอบคลุมเนื้อหา 3 ประเด็น หลัก คือ 1. แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และ 3. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

มนุษย์ส่วนใหญ่จะปฏิบัติงานและกระทำการใด ๆ ตามความรู้ความเชื่อ และแนวคิด ของตนเอง ดังนั้นการที่ผู้บริหาร โรงเรียน คณะครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง จะกระทำการและ ปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด จึงขึ้นอยู่กับความรู้และแนวคิดที่มีเหตุผล และความถูกต้อง อันจะเป็นแนวทางเพิ่มขวัญและกำลังใจ ให้ผู้ปฏิบัติงาน เกิดความเชื่อมั่นและมุ่งมั่นในการปฏิบัติภารกิจดังกล่าว

ในอดีตสถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้บรรลุเป้าหมาย ตามหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้เท่านั้น ปัจจุบันแนวคิดดังกล่าวได้เปลี่ยนไป มีการกระจายอำนาจและมอบหมายให้สถานศึกษามีอำนาจตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น จึงมี ผู้นำแนวคิดนี้บรรจุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อให้บังเกิดผลในการ ปฏิบัติดังข้อความในวรรคสองมาตรา 27 ที่ว่า ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของ หลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและ ประเทศชาติ (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, ม.ป.ป., หน้า 15)

จากข้อความตามวรรคดังกล่าวแสดงว่า สถานที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะต้องจัดทำ สาระในรายละเอียดตามกรอบของหลักสูตรแกนกลาง และจัดทำหลักสูตรอื่นบางส่วนเพิ่มเติม เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนและความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ ดังนั้นบทบาทของ สถานศึกษาโดยเฉพาะผู้บริหารและคณะครู จะต้องรับผิดชอบงานด้านด้านการจัดทำรายละเอียด ของหลักสูตรในทุกเนื้อหาสาระเพิ่มเติม ทั้งนี้เพื่อให้หลักสูตรตอบสนองความต้องการของชุมชน

และท้องถิ่นให้มากที่สุด ประกอบกับสถานศึกษามีบุคลากรที่มีความพร้อมที่จะกำหนดรายละเอียดสาระของหลักสูตรเพิ่มเติมได้เอง ในการพัฒนาหลักสูตรระดับสถานศึกษานั้น นอกจากบุคลากรของสถานศึกษาโดยตรงแล้ว สถานศึกษาอาจเชิญนักวิชาการจากมหาวิทยาลัย ผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานต่าง ๆ มาช่วยจัดทำหลักสูตรให้แก่สถานศึกษาได้ มาร์ช (Marsh, 1997, p. 8) ได้กล่าวว่า ผู้ที่จะจัดทำหลักสูตรให้แก่โรงเรียนมาจากหลายแหล่ง เช่น จากบุคลากรในโรงเรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มบุคคลจากภาคอุตสาหกรรม และชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลจนถึงนักการเมืองการที่บุคคลของสถานศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร โดยเฉพาะผู้บริหารและครูผู้สอนจะช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องดังกล่าวเข้าถึงและเข้าใจความสำคัญ ทิศทางของหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างแท้จริง เพราะได้มีการอภิปราย การตรวจสอบและการหาข้อยุติอย่างรอบคอบ เป็นที่แน่ชัดว่าการจัดการเรียนการสอนของครูที่ดำเนินตามหลักสูตรที่ตนมีส่วนร่วมสร้างขึ้นมาเองจะทำให้การสอนสนองความต้องการของผู้เรียน และบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้มากกว่าการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่กำหนดมาให้เรียบร้อยแล้ว ซึ่งสเตอร์แมน (Sturman, 1989, pp. 65) ได้สรุปถึงประโยชน์หรือข้อดีของการกระจายอำนาจทั้งการบริหารจัดการและการพัฒนาหลักสูตรไปสู่สถานศึกษาไว้ดังนี้

1. มีความสามารถที่จะตัดสินใจให้สอดคล้องกับเงื่อนไขของท้องถิ่นได้ดีขึ้น
2. มีศักยภาพที่จะสร้างความกระตือรือร้นระหว่างผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
3. มีศักยภาพที่จะส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยได้ดีขึ้น โดยชักจูงการให้บุคลากรเข้าร่วมกิจกรรมการตัดสินใจมากขึ้น
4. มีศักยภาพในการส่งเสริมให้เกิดโครงสร้างการทำงานที่มีลักษณะเป็นนวัตกรรมมากขึ้น
5. มีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษามากขึ้น หลีกเลียงหรือลดการใช้โครงสร้างการทำงานแบบเดิมลง
6. มีศักยภาพในการนำทรัพยากรของรัฐมาใช้ เพื่อให้เกิดการตอบสนองความต้องการที่มากขึ้น
7. ลดความขัดแย้งของกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ
8. เปิดโอกาสให้กลุ่มบุคคลที่ด้อยโอกาสเข้ามามีส่วนร่วม
9. ส่งเสริมการตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นวัตถุวิสัย

การสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษาจะช่วยตอบสนองการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม ความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ผู้สอนต้องปรับปรุงกระบวนการสอนของตน ให้สนองตอบความต้องการของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไป ด้วยผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การศึกษาจะเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ถ้ามีการปรับปรุงหลักสูตร ตลอดเวลาสถานศึกษาจึงควรดำเนินการในการจัดทำหลักสูตรดังนี้

กำหนดวิสัยทัศน์

สถานศึกษาจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อบ่งบอกว่า โลกและสังคมรอบ ๆ จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร สถานศึกษาจะต้องปรับตัว ปรับหลักสูตรอย่างไร จึงจะพัฒนาผู้เรียน ให้เหมาะสมกับยุคสมัย สถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา หมายความว่า ผู้บริหารและบุคลากรของสถานศึกษาสามารถมองเห็นและคาดการณ์ได้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นในอนาคต ที่จะมีผลต่อความต้องการของผู้เรียนและชุมชน อันจะนำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การศึกษาค้นคว้าและการติดตามความเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การศึกษาค้นคว้า และการติดตามความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมในด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษาจะทำให้สถานศึกษาเกิดวิสัยทัศน์ ขึ้นได้นอกจากนี้การกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาจำเป็นต้องอาศัยประสบการณ์และความร่วมมือของชุมชน บิดามารดา ผู้ปกครอง ครูผู้สอน ผู้เรียน ภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาครัฐในชุมชน ร่วมกันกับ คณะกรรมการสถานศึกษา ในการแสดงความประสงค์หรือวิสัยทัศน์ที่ปรารถนาให้สถานศึกษาเป็น สถาบันพัฒนาผู้เรียนที่มีพันธกิจหรือภาระหน้าที่ร่วมกันในการกำหนดงานหลักที่สำคัญของ สถานศึกษา พร้อมด้วยเป้าหมาย มาตรฐาน แผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการ และการติดตามผล ตลอดจน จัดทำรายงานแจ้งสาธารณชน และส่งผลย้อนกลับให้สถานศึกษาเพื่อปฏิบัติงานที่เหมาะสมและ ได้มาตรฐานสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

จากวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้ที่สถานศึกษาได้ กำหนดไว้สถานศึกษา จะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ จากช่วงชั้นให้เป็นรายปี หรือรายภาค พร้อมกำหนดผลการเรียนรู้ ที่คาดหวังไว้ให้ชัดเจน เพื่อให้ครูทุกคนได้นำไปออกแบบการเรียนการสอน การบูรณาการ โครงการร่วม เวลาเรียน การมอบหมายโครงการงาน แฟ้มผลงานหรือการบ้าน โดยวางแผนร่วมกัน ทั้งสถานศึกษา หลักสูตรดังกล่าวจะเป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่ครอบคลุม ภาระงานการจัดการ ศึกษาทุกด้านของสถานศึกษา

การกำหนดสาระการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค

สถานศึกษาวิเคราะห์การเรียนรู้ช่วงชั้นของกลุ่มสาระต่าง ๆ จากหลักสูตรการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน กำหนดสาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้เป็นรายปีหรือรายภาค ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ตามเป้าหมาย และวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาด้วย พิจารณากำหนดวิธีการจัดการเรียนการสอนการวัดและประเมินผล พร้อมทั้งพิจารณาใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และสามารถกำหนดในลักษณะผสมผสานบูรณาการ จัดเป็นชุดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นหรือจัดเป็นโครงการได้

การออกแบบการเรียนการสอน

จากสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค สถานศึกษาต้องมอบหมายให้ครูผู้สอนทุกคนออกแบบการเรียนการสอน โดยคาดหวังว่าผู้เรียนสามารถทำอะไรได้ในแต่ละช่วงชั้น เช่น ช่วงชั้นที่ 1 ซึ่งมีชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 นั้น ผู้เรียนจะเรียนรู้สาระของแต่ละเรื่องที่กำหนดได้ในระดับใด ยกตัวอย่างวิชาคณิตศาสตร์ ที่มีสาระที่ 1 : จำนวนและการดำเนินการ และมีมาตรฐาน ค 1.1 : เข้าใจถึงความหลากหลายของการแสดงจำนวนและการใช้จำนวนในชีวิตจริง ผู้เรียนในช่วงชั้นนี้จะสามารถทำอะไรได้ เช่น ในช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นไว้ข้อหนึ่งว่า มีความคิดรวบยอดและความรู้ลึกเชิงจำนวนเกี่ยวกับจำนวนนับและศูนย์ และผู้เรียนในช่วงชั้นนี้จะมีคามสามารถอย่างไร เช่น ผู้เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 สามารถนับได้ 1 ถึง 100 และมากกว่า เป็นต้น การออกแบบการเรียนรู้จะต้องให้ผู้เรียนพัฒนาได้ทั้งด้านความรู้ ความคิด ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อคณิตศาสตร์และสังคม

การกำหนดเวลาเรียนและจำนวนหน่วยกิต

การจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี สถานศึกษาต้องตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในด้านการอ่าน การเขียน การคิดเลข การคิดวิเคราะห์ และการใช้คอมพิวเตอร์ ด้วยวิธีการสอนที่ยืดหยุ่นจากกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์หรือสังคมศึกษาเป็นหลักตามความเหมาะสมของท้องถิ่น บูรณาการการเรียนรู้ด้วยกลุ่มสาระต่าง ๆ เข้ากับหัวข้อเรื่องที่เรียนอย่างสมดุล ควรกำหนดจำนวนเวลาเรียนสำหรับสาระการเรียนรู้รายปีดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ควรกำหนดเวลาสำหรับการเรียนตามสาระการเรียนรู้รายปี ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความจำเป็นในการสอนเพื่อเน้นทักษะพื้นฐาน เช่น การอ่าน การเขียน การคิดเลขและการคิดวิเคราะห์ โดยเฉพาะช่วงชั้นที่ 1 ซึ่งจะต้องจัดให้ผู้เรียนเรียนอย่างสนุกเพลิดเพลิน ในแต่ละคาบเวลาไม่ควรใช้เวลาเกินช่วงความสนใจของผู้เรียน นอกจากนี้ผู้สอนอาจจะจัดกิจกรรมเสริม เช่น การฝึกให้เขียนหนังสือเป็นเล่ม เป็นต้น

การเรียนการสอนควรจัดกิจกรรมไปตามความสนใจของผู้เรียนในช่วงชั้นที่ 1 ผู้สอนควรเข้าใจจิตวิทยาการสอนเด็กเล็กอย่างลึกซึ้ง สามารถบูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้ผสมกลมกลืนตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นของเด็กโดยเฉพาะ แต่ต้องมุ่งเน้นทักษะพื้นฐานดังกล่าวด้วย สำหรับช่วงชั้นที่ 2 ผู้เรียนซึ่งได้ผ่านการการเล่นเป็นกลุ่มมาแล้วในช่วงชั้นนี้จึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเริ่มทำงานเป็นทีม การสอนตามหัวข้อเรื่องจึงเป็นเรื่องสำคัญ หัวข้อเรื่องขนาดใหญ่สามารถจัดทำเป็นหัวข้อย่อย ทำให้ผู้เรียนรับผิดชอบไปศึกษาค้นคว้าตามหัวข้อย่อยเหล่านั้นเป็นการสร้างความรู้ของตนเองและใช้กระบวนการวิจัยควบคู่กับการเรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แล้วนำผลงานมาเสนอในชั้นเรียน ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผลงานของกันและกัน ในรูปแบบผสมผสาน

การเรียนในช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ เป็นการเรียนที่มุ่งพัฒนาความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน นอกจากสถานศึกษาจะทบทวนการเรียนรู้ในกลุ่มสาระต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้ตามมาตรฐานช่วงชั้นที่กำหนดไว้แล้วจะต้องจัดการเรียนแบบบูรณาการเป็นโครงงานมากขึ้น เป็นการเริ่มทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจการศึกษาสู่โลกของการทำงานตามความต้องการของท้องถิ่นและสังคม นวัตกรรมด้านการสอนและประสบการณ์ในการทำงานด้านต่าง ๆ แม้แต่การเรียนรู้ภาษาก็สามารถเป็นช่องทางสู่โลกของการทำงานได้ ต้องชี้แจงให้ผู้เรียนได้ทราบว่าสังคมในอนาคตจะอยู่บนพื้นฐานของความรู้ สถานศึกษาจะต้องจัดบรรยากาศให้มีสภาพแห่งการเรียนรู้ที่สมบูรณ์เป็นตัวอย่างแก่สังคม และควรจัดรายวิชาหรือสนองความถนัด ความสนใจของผู้เรียนเพิ่มขึ้นด้วย

การเรียนช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมตัวให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น หรือการประกอบอาชีพ ดังนั้นสถานศึกษาควรจัดการเรียนการสอนเพื่อมุ่งส่งเสริมความถนัดและความสนใจของผู้เรียนในลักษณะรายวิชาหรือโครงงาน

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

เพื่อให้การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุตามที่คาดหวังกระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดแนวทางดำเนินงานดังนี้

1. การจัดทำสาระของหลักสูตร มีขั้นตอนดังนี้

1.1 กำหนดผลการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากมาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่กำหนดไว้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ และจัดเป็นผลการเรียนรู้ การกำหนดการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคควรระบุถึงความรู้ ความสามารถของผู้เรียนซึ่งจะเกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ในแต่ละปีหรือแต่ละภาคนั้น ๆ การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของ

สาระการเรียนรู้ของรายวิชาที่มีความเข้ม (Honour Course) ให้สถานศึกษาได้ตามความเหมาะสม สอดคล้องกับรายวิชา

1.2 กำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ใน 1.1 ให้สอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น รวมทั้งสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน

1.3 กำหนดเวลาและหรือจำนวนหน่วยกิต สำหรับสาระการเรียนรู้รายภาค ทั้งสาระการเรียนรู้พื้นฐานและสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษากำหนดเพิ่มเติมขึ้น ดังนี้

- ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 และช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 กำหนดสาระการเรียนรู้และกำหนดจำนวนเวลาเป็น

รายปีและกำหนดเวลาเรียนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับมาตรฐานและสาระการเรียนรู้

- ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายภาค และกำหนดจำนวนหน่วยกิตให้เหมาะสมสอดคล้องกับมาตรฐาน และสาระการเรียนรู้การกำหนดจำนวนหน่วยกิตของสาระการเรียนรู้รายภาคสำหรับช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ใช้เกณฑ์การพิจารณาที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียนมีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต สาระการเรียนรู้ ที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มขึ้นเป็นวิชาเฉพาะของสายอาชีพหรือโปรแกรมเฉพาะทางอื่น ๆ ใช้เกณฑ์การพิจารณา คือ สาระการเรียนรู้ที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ระหว่าง 40-60 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต ทั้งนี้สถานศึกษาสามารถกำหนดได้ตามความเหมาะสม และใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน

1.4 จัดทำคำอธิบายรายวิชา ทำได้โดยนำผลการการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค สาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค รวมทั้งเวลาและจำนวนหน่วยกิตที่กำหนดตามข้อ 1.1 - 1.3 นำมาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชา ประกอบด้วยชื่อรายวิชา จำนวนเวลาหรือจำนวนหน่วยกิต มาตรฐานการเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้รายวิชานั้น ๆ แนวทางในการกำหนดชื่อรายวิชาคือ ชื่อรายวิชาของสาระการเรียนรู้ให้ใช้ตามชื่อกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่วนชื่อที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติม สามารถกำหนดได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ต้องสื่อความหมายได้ชัดเจนและสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในรายวิชานั้น

1.5 จัดทำหน่วยการเรียนรู้รายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ บุคลากรจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้หน่วยย่อย ๆ เพื่อสะดวกในการจัดการเรียนรู้และผู้เรียน ในลักษณะองค์รวม หน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยประกอบด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้และจำนวนเวลา สำหรับการจัดการเรียนรู้ เมื่อเรียนครบทุกหน่วยย่อยแล้ว ผู้เรียนสามารถบรรลุตามผลการเรียนรู้

ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค ของทุกรายวิชาในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ อาจบูรณาการทั้งภายใน
สาระการเรียนรู้กลุ่มเดียวกัน เช่น บูรณาการสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์กับเคมี ชีววิทยาและฟิสิกส์
เป็นต้น หรือบูรณาการเฉพาะเรื่องตามลักษณะสาระการเรียนรู้ หรือบูรณาการให้สอดคล้องกับ
วิถีชีวิตของผู้เรียน โดยพิจารณาจากมาตรฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน การจัดการเรียนรู้
สำหรับหน่วยการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติ
โครงการอย่างน้อย 1 โครงการ

2. การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคน เข้าร่วมกิจกรรมให้ตามความเหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ
และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน โดยคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

2.1 จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเกื้อกูลส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น
การบูรณาการโครงการ องค์ความรู้จากกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นต้น

2.2 จัดกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดตามธรรมชาติ ความสามารถและ
ความต้องการของผู้เรียนและชุมชน เช่น ชมรมทางวิชาการต่าง ๆ เป็นต้น

2.3 จัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการทำประโยชน์ต่อสังคม เช่น
กิจกรรม เนตรนารี เป็นต้น

2.4 จัดกิจกรรมประเภทบริการด้านต่าง ๆ ฝึกการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง
และส่วนรวมประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมอย่างเป็นระบบ โดยให้ถือว่าเป็นเกณฑ์ประเมินผล
การผ่านช่วงชั้นเรียน

ขอบข่ายภารกิจการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา

การบริหารจัดการเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาหลักสูตรของ
สถานศึกษามีคุณภาพและประสิทธิภาพหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับภารกิจการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดภารกิจ การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
ซึ่งประกอบด้วย งาน/ภารกิจที่สถานศึกษาจะต้องดำเนินการ 7 ภารกิจ ได้แก่ การเตรียมความพร้อม
ของสถานศึกษา การจัดทำสาระหลักสูตรสถานศึกษา การกำหนดแผนการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา
การดำเนินการใช้หลักสูตร การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล การสรุปผลการดำเนินการ
บริหารหลักสูตรสถานศึกษา และการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
(กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, หน้า 8) ดังนี้

การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา

ภารกิจที่ผู้บริหารและครูผู้สอนตลอดจนบุคลากรที่เกี่ยวข้อง จะต้องดำเนินการเพื่อเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา นักวิชาการด้านการศึกษาค้นคว้าได้เสนอให้เตรียม ดังนี้

ชำระ บัวศรี (2542, หน้า 305) ได้เสนอให้มีการเตรียม การนำเอาหลักสูตรใหม่เข้าแทนที่หลักสูตรเดิม โดยเตรียมการประชาสัมพันธ์หลักสูตร เตรียมบุคลากร เตรียมวัสดุอุปกรณ์ เตรียมอาคารสถานที่ เตรียมระบบการบริหารของสถานศึกษา เตรียมงบประมาณค่าใช้จ่าย เตรียมปรับปรุงหลักสูตร ฝึกหัดครูและเตรียมชุมชนและสังคม

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523, หน้า 84) ได้ให้โรงเรียนเตรียมความพร้อมก่อนนำหลักสูตรมาใช้ในด้านวัสดุหลักสูตรและแหล่งข้อมูล งบประมาณ อาคารสถานที่และบุคลากรนอกจากนี้ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537, หน้า 196) ได้กล่าวว่า หลักสูตรเมื่อได้จัดทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก่อนนำหลักสูตรไปใช้ควรทบทวนตรวจสอบหลักสูตรอีกครั้ง หลังจากนั้นประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ผู้เกี่ยวข้องทราบเป็นระยะในหลาย ๆ รูปแบบ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์เอกสาร แผ่นพิมพ์ การอบรมครู ผู้บริหาร ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร

สังัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 263) ได้กล่าวถึงการเตรียมบุคลากรว่าก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้ควรมีการให้ความรู้และชี้แจงให้ผู้ที่ใช้หลักสูตรมีความเข้าใจถึงจุดหมาย หลักการ โครงสร้าง แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผล ซึ่งการเตรียมบุคลากรอาจทำได้หลายวิธี เช่น การประชุมชี้แจง อบรม ประชุม สัมมนา และการเผยแพร่เอกสารและสื่อมวลชนชนิดต่าง ๆ ในการเตรียมการจัดการอบรมครูเพื่อหลักสูตรนั้น

กระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 9) ได้ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เตรียมความพร้อมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

1. สร้างความตระหนักให้แก่บุคลากรของสถานศึกษา ประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน และนักเรียน เพื่อให้เห็นความสำคัญหรือความจำเป็นที่ต้องร่วมมือกันบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษา
2. ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการและอนุกรรมการของสถานศึกษาตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544
3. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงาน/องค์กร ในชุมชนทุกฝ่ายได้รับทราบ และให้ความร่วมมือในการบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษา
4. จัดทำข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาให้เป็นระบบ
5. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาหรือธรรมนูญสถานศึกษา

6. พัฒนาศักยภาพของสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำความรู้ไปใช้
จัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา

โดยสรุปแล้วการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา จะต้องดำเนินการเกี่ยวกับบุคลากร
งบประมาณ วัสดุครุภัณฑ์ กระบวนการบริหารจัดการและการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้
ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบ รวมทั้งจัดทำข้อมูลสารสนเทศให้เป็นระบบ เพื่อนำข้อมูลไปใช้พัฒนา

การจัดทำสาระหลักสูตรสถานศึกษา

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 9) ได้กล่าวถึงการจัดทำหลักสูตร
สถานศึกษาในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
2. กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจและเป้าหมาย ของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
3. กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์
4. กำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละช่วงชั้น และสัดส่วนเวลาเรียน
5. กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค
6. จัดทำคำอธิบายรายวิชา
7. จัดทำหน่วยการเรียนรู้
8. จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้
9. กำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
10. กำหนดสื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้
11. กำหนดการวัดผลประเมินผล
12. บริหารจัดการงบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์และบุคลากรให้สอดคล้อง

กับหลักสูตรสถานศึกษา

ถวัลย์ มาศจรัส (2545, หน้า 130) ได้กล่าวถึง การจัดทำสาระหลักสูตรสถานศึกษา
ว่ามีขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค
2. กำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค
3. กำหนดเวลาหรือจำนวนหน่วยกิต
4. จัดทำคำอธิบายรายวิชา
5. จัดทำหน่วยการเรียนรู้
6. จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

พนอม แก้วกำเนิด (2542 อ้างถึงใน ลำเรียง ช่างแย้ม, 2537, หน้า 14) ได้กล่าวถึง
การจัดทำหลักสูตรที่จะให้บรรลุตามจุดหมายของหลักสูตรไว้ดังนี้

1. กำหนดปรัชญาและอุดมการณ์ วัตถุประสงค์ นโยบายของโรงเรียน
2. ศึกษา สำรวจ ปัญหาความต้องการและสภาพท้องถิ่น
3. ศึกษา สำรวจปัญหาความต้องการของนักเรียนและผู้ปกครอง
4. ศึกษาสำรวจความถนัด ความสามารถเฉพาะของนักเรียน และแบ่งกลุ่มนักเรียนตาม

ความถนัด ความสามารถ

5. จัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นและส่งเสริมความสามารถของนักเรียน
6. จัดบริการแนะแนวเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักตนเองและสังคมท้องถิ่นของตน เพื่อที่จะได้เลือกเรียนวิชาที่เหมาะสมกับตนเอง

7. พัฒนาระบบการเรียนการสอนของครูอาจารย์ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักคิด
8. นำทรัพยากรจากภายนอกเข้ามามีส่วนในการเรียนการสอน
9. จัดแผนการสอน เนื้อหา เทคนิคการสอน อุปกรณ์ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงกับชีวิต เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมของตน

10. ประชาสัมพันธ์และทำความเข้าใจกับผู้ปกครองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้รับทราบวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาตามหลักสูตร

11. จัดกิจกรรมเสริม เช่น การประกวด นิทรรศการ การสาธิต และปัจจัยที่จะส่งเสริมและพัฒนาที่สมบูรณ์

12. ติดตาม ช่วยเหลือ นิเทศ แก้ปัญหาพัฒนางานและให้ขวัญกำลังใจในการดำเนินงานตามหลักสูตร

13. พัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ครู- อาจารย์และบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนางานหลักสูตร

เอกรินทร์ สัมมาศาล (2545, หน้า 242-257) ได้กล่าวถึง การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาว่าจะต้องกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย จุดหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษา การจัดหลักสูตรกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การผลิต การเลือก และการใช้สื่อการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผลหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สรุปการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาจะต้องดำเนินการ โดยการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล โดยกำหนดปรัชญาและเป้าหมายของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรแต่ละช่วงชั้นและจัดสัดส่วนเวลาเรียน กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ กำหนดสาระของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กำหนดสื่อการเรียนรู้ กำหนดการวัดผล และประเมินผล

การกำหนดแผนการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 9) ได้กล่าวถึงการวางแผนดำเนิน

การใช้หลักสูตรสถานศึกษาในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา จะต้องวางแผนเรื่องเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

1. สร้างบรรยากาศการเรียนรู้
2. จัดหา เลือก ใช้ ทำและพัฒนาสื่อ
3. จัดกระบวนการเรียนรู้
4. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
5. วัดผลและประเมินผล
6. แนวแนะ
7. วิจัยเพื่อพัฒนา
8. นิเทศ กำกับ ติดตาม

ซึ่งประกอบด้วยการกำหนดจุดมุ่งหมายการคัดเลือกเนื้อหา การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน สื่อการเรียนและการประเมินผล (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2524, หน้า 157)

การวางแผนการสอนเป็นส่วนหนึ่งของระบบการสอนย่อยที่เป็นการเตรียมการล่วงหน้าก่อนสอน โดยใช้ข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้จากการดำเนินงานตามที่จัดระบบการสอนไว้แล้วนำมา กำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูและนักเรียนปฏิบัติไว้ล่วงหน้าเพื่อให้การเรียนรู้ของนักเรียนบรรลุจุดหมายที่กำหนด (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2526, หน้า 129)

โดยสรุปแล้วการวางแผนการดำเนินการใช้หลักสูตรว่าจะต้องดำเนินการ โดยการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ จัดหา เลือก ใช้ ทำและพัฒนาสื่อ จัดกระบวนการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนวัดผลและประเมินผล แนวแนะ การวิจัยเพื่อพัฒนา และการนิเทศ กำกับ ติดตาม

การดำเนินการใช้หลักสูตร

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 27) ได้กล่าวถึงการบริหารจัดการในการใช้หลักสูตร ดังนี้

1. จัดให้มีการประเมินคุณภาพภายในอย่างเป็นระบบ โดยกำหนดเป็นแผนปฏิบัติการ และปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ และใช้การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Base Management = SBM) ซึ่งความสำเร็จของการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานขึ้นอยู่กับ

- 1.1 ภาวะผู้นำของสถานศึกษา
- 1.2 การทำงานเป็นทีม
- 1.3 การสร้างความตระหนักและความรู้ความเข้าใจให้แก่บุคลากรทุกฝ่าย
- 1.4 การกำหนดผู้รับผิดชอบให้เหมาะสมกับภาระงานและตำแหน่งงาน
- 1.5 การวางแผนกำกับและการติดตามผลทุกระยะ

1.6 การมีส่วนร่วมและการปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้อง โดยให้เกิดการประสานสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียน (Home-School Link)

2. จัดให้มีการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาโดยองค์กรภายนอก
3. สถานศึกษามีการรายงานการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นประจำปี (ปี/ภาค)

เอกรินทร์ สีมหาศาล (2545, หน้า 124 -125) ได้กล่าวถึง ยุทธศาสตร์และกระบวนการบริหารจัดการของสถานศึกษาในการจัดทำระบบการประกันคุณภาพการศึกษา โดยการควบคุม ตรวจสอบ แทรกแซงและประเมินคุณภาพ ตลอดจนให้มีการรายงานผลต่อสาธารณชนอย่างจริงจัง และเที่ยงตรงเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด โรงเรียนจะต้องดำเนินการวางแผนอย่างเป็นระบบ ดังต่อไปนี้

1. กำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาและตัวชี้วัดของคุณภาพของสถานศึกษา
2. สำรวจจุดอ่อนและจุดแข็งของตนเอง
3. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ (Quality Plan)
4. ปรับปรุงระบบโครงสร้างการบริหารงานเดิมของโรงเรียนให้สอดคล้องกับ

แผนปฏิบัติการที่กำหนด

5. จัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานให้ครอบคลุมทั้งระดับ โรงเรียน/ หมวด/ ฝ่าย/ งานและบุคคล
6. ลงมือปฏิบัติงานตามแผนและโครงสร้างการบริหารงานใหม่ของโรงเรียน
7. ประเมินตนเองตามสภาพจริงของทุกปีการศึกษา (การประเมินภายใน)
8. จัดทำรายงานผลของการดำเนินงานของโรงเรียน (Self – Study Report)

โดยสรุปแล้วการดำเนินการบริหารหลักสูตร (ใช้หลักสูตร) สถานศึกษาจะต้องดำเนินการ โดยการประเมินคุณภาพภายใน การประเมินคุณภาพภายนอก และการรายงานผลการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล ในการบริหารจัดการหลักสูตร สถานศึกษา แบ่งออกเป็นประเภท และแบ่งตามลักษณะของการนิเทศ ดังนี้

สัจจ อูทรานันท์ (2531, หน้า 30 - 31) ได้กล่าวถึงการนิเทศภายในโรงเรียน ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. งานนิเทศทั่วไป เป็นกระบวนการพัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่ไม่ใช่การเรียนการสอน
2. งานนิเทศการสอนเป็นการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การใช้สื่อและนวัตกรรมทางการศึกษา การวัดและประเมินผล สำหรับ

วิลเลียม เอช เบอร์ตัน (1978 อ้างถึงใน วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ 2526, หน้า 38 - 39) กล่าวว่า การนิเทศเป็นเทคนิคการปรับปรุงการสอน มี 2 ลักษณะ ได้แก่ การนิเทศเป็นกลุ่ม และนิเทศเป็นรายบุคคล โดยมีหลักในการนิเทศ ดังนี้

2.1 การนิเทศจะให้ผลอย่างสูงสุดในการปรับปรุงการเรียนการสอน ก็ต่อเมื่อการนิเทศนั้น ได้ให้ความสำคัญแก่วิธีการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล และตั้งอยู่บนจุดมุ่งหมายที่แน่นอน ซึ่งได้พิจารณาตกลงร่วมกันโดยคณะครูและศึกษานิเทศก์

2.2 การนิเทศการศึกษา จะมีความหมายสำหรับครู ก็ต่อเมื่อการนิเทศนั้นแสดงให้เห็นว่าเป็นสิ่งเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้อง และมีผลต่อผู้รับการนิเทศโดยตรง

2.3 การนิเทศการศึกษาที่ดีจะต้องสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง สร้างความเข้าใจอันดีต่อกันในการช่วยเหลือครู และจะต้องทำให้ครูรู้สึกว่าจะช่วยให้พบวิธีที่ดีกว่าในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์

2.4 การนิเทศการศึกษาจะให้ได้ผลควรใช้วิธีการวิทยาศาสตร์ในการแก้ปัญหาและช่วยให้ผู้ร่วมงานได้ศึกษาปัญหา ตลอดจนรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจพื้นฐานเสียก่อนและกิจกรรมการนิเทศที่ผู้บริหารสามารถกระทำได้นั้นมีหลายประการ ผู้บริหารอาจจะเลือกจัดให้เหมาะสมกับการแก้ปัญหากิจกรรมของการนิเทศภายใน ได้แก่ การประชุม การฝึกอบรม การประชุมปฏิบัติการ การจัดปายนิเทศ การจัดมุมหนังสือ การให้คำปรึกษาแนะนำ การสาธิต การสอน การไปเยี่ยมชมโรงเรียนอื่น การจัดนิทรรศการ การศึกษาดูงาน การสัมภาษณ์ การสังเกต การสอน ให้ศึกษาเอกสาร ตำรา การสนทนาทางวิชาการ เป็นต้น ผู้ที่ทำหน้าที่นิเทศภายในโรงเรียนโดยปกติถือว่าเป็นหน้าที่หลักของผู้บริหารโรงเรียน แต่ถ้าโรงเรียนมีบุคลากรมากขึ้น ผู้บริหารโรงเรียนอาจจัดให้มีผู้รับผิดชอบในการนิเทศ เพื่อช่วยเหลือในการนิเทศอีกส่วนหนึ่ง หรืออาจดำเนินการจัดให้ครูได้มีการนิเทศกันเอง ทั้งนี้ผู้บริหาร โรงเรียนควรเป็นผู้กระตุ้นและจัดระบบการนิเทศภายในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ

โดยสรุปแล้ว การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลสถานศึกษาจะต้องดำเนินการโดยการแต่งตั้งคณะกรรมการ วางแผนการนิเทศ สร้างเครื่องมือ ดำเนินการนิเทศ รวบรวม วิเคราะห์ สรุปผลและรายงาน

การสรุปผลการดำเนินงานการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 27) ได้กล่าวถึงการสรุปผลการดำเนินงานในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาจะต้องจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาและผลการประเมินผลการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา ให้ผู้เกี่ยวข้องและชุมชนได้ทราบทุกปีการศึกษา ซึ่งจุดมุ่งหมายของการประเมินผลหลักสูตรมีดังนี้ (สุนีย์ ภูพันธ์, 2546, หน้า 250 - 251)

1. เพื่อหาคุณค่าของหลักสูตรนั้น โดยดูว่า หลักสูตรที่จัดทำขึ้นนั้น สามารถสนองวัตถุประสงค์ที่หลักสูตรต้องการหรือไม่ สนองความต้องการของผู้เรียนและสังคมอย่างไร
2. เพื่ออธิบายและพิจารณาว่า ลักษณะส่วนประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรในแง่ต่าง ๆ เช่น หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผล สอดคล้องต้องกันหรือไม่ หรือสนองความต้องการหรือไม่
3. เพื่อตัดสินใจว่าหลักสูตรมีคุณภาพดีหรือไม่ เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมกับการนำไปใช้ มีข้อบกพร่องที่ต้องปรับปรุงแก้ไขอะไรบ้าง
4. เพื่อตัดสินใจว่าการบริหารงานด้านวิชาการและการบริหารงานด้านหลักสูตรเป็นไปอย่างถูกต้องหรือไม่เพื่อหาแนวทางแก้ไขระบบบริหารหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ ให้มีประสิทธิภาพ
5. เพื่อติดตามผลจากหลักสูตร คือ ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหลังจากการผ่านกระบวนการทางการศึกษามาแล้วตามหลักสูตรว่าเป็นไปตามความมุ่งหวังหรือไม่
6. เพื่อหาทางแก้ไขสิ่งบกพร่องที่พบในองค์ประกอบต่าง ๆ ในหลักสูตร
7. เพื่อช่วยในการตัดสินใจว่าควรใช้หลักสูตรต่อไป หรือควรปรับปรุงพัฒนาในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเพื่อยกเลิกการใช้หลักสูตร

บราดี้ (Brady, 1987 อ้างถึงใน รุจิร ภู่อาระ และจันทราณี สงวนนาม, 2545, หน้า 122 - 124) ได้เสนอแนะวิธีการประเมินไว้ดังนี้

1. กำหนดเป้าหมายโดยการกำหนดสิ่งที่จะประเมิน ทำความเข้าใจกับจุดมุ่งหมายในการประเมิน อธิบายข้อมูลที่จำเป็นต้องใช้ กำหนดข้อมูลที่สามารถหาได้ ให้คำนิยามหลักการที่ผู้ประเมินจะต้องดำเนินการ
2. การเตรียมการ โดยพิจารณาว่าจะได้ข้อมูลจากใคร และเมื่อไร เทคนิคและเครื่องมือที่จะต้องใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมิน เลือกเครื่องมือที่จำเป็นต้องใช้
3. การดำเนินการ โดยการรวบรวมข้อมูลทั้งหมดให้ตรงตามที่ต้องการประเมิน
4. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยพิจารณามาตรฐานหรือเกณฑ์ที่เหมาะสมกับหลักสูตร ศักยภาพที่เกิดจากหลักสูตร ผลที่ตามมาจากการปฏิบัติการของหลักสูตร เหตุและผลที่เกี่ยวกับหลักสูตร
5. การรายงานผล โดยการตีความหมายข้อมูลที่วิเคราะห์ สรุปผลหรือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับคุณภาพและความตรงของหลักสูตรตามเป้าหมาย บันทึกคณะบุคคล และแหล่งข้อมูลที่ต้องการจะทำให้ข้อเสนอแนะบังเกิดผลดี และนำเสนอข้อมูลต่อสาธารณชน

สุณีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 258 - 259) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการประเมินหลักสูตรดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายในการประเมิน
2. กำหนดหลักเกณฑ์วิธีที่ใช้ในการประเมิน
3. การสร้างเครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. การสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการรายงานการประเมินผล
7. การนำผลที่ได้จากการประเมินไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในอนาคตต่อไป

สรุป การสรุปผลการดำเนินงานสถานศึกษาจะต้องดำเนินการประเมินผลการใช้หลักสูตร ปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร และจัดทำรายงานประเมินผล เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ให้ผู้เกี่ยวข้อง และสาธารณชนได้รับทราบ

การปรับปรุงพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 27) ได้กล่าวถึงการปรับปรุงพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

1. สถานศึกษานำผลการดำเนินงาน รวมทั้งปัญหาและข้อเสนอแนะต่าง ๆ มาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนปรับปรุง และพัฒนาปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร
2. สถานศึกษาดำเนินการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรและปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สรุป การปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา จะต้องดำเนินการนำผลการติดตามและรายงานผลการประเมินไปใช้ในการวางแผน ปรับปรุง การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

คุณลักษณะของนักเรียน

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน ด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม สถานศึกษาต้องร่วมกับชุมชนกำหนดขึ้น หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขและมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดมุ่งหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังต่อไปนี้ (วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2545, หน้า 54)

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์

2. มีความคิดสร้างสรรค์ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียนและรักการค้นคว้า
3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงาน ได้เหมาะสมกับสถานการณ์
4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะการดำเนินชีวิต
5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าผู้บริโภค
7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่สังคมให้สังคม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ระหว่างการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ของผู้บริหาร โรงเรียนกับคุณลักษณะของนักเรียน ใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จันทบุรี ผู้วิจัยได้ค้นคว้าจากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในส่วนต่างๆดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2532, หน้า 47-49) ได้ติดตามผลการพัฒนา การศึกษาตามแนวปฏิรูปการศึกษา เรื่อง โครงสร้างระบบบริหารการศึกษาและการกระจายอำนาจ การบริหารการศึกษาด้านการสนองตอบต่อความต้องการทางการศึกษาของท้องถิ่น พบว่ายังไม่มี การจัดระบบการบริหารการศึกษาที่สนองตอบต่อความต้องการของท้องถิ่นโดยตรง เมื่อพิจารณา จากหลักการที่ว่า การสนองตอบต่อความต้องการของท้องถิ่นควรจะต้องมุ่งเน้นถึงการบริหาร การศึกษาในเรื่องของการจัดหลักสูตร เพื่อผลิตผู้เรียนให้ตรงตามความต้องการของแต่ละท้องถิ่น แต่เมื่อวิเคราะห์จากสภาพที่เป็นจริงแล้ว จะเห็นได้ว่าแม้จะมีการบริหารการประถมศึกษา โดยยึดแนวการจัดหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นก็ตามหลักสูตรประถมศึกษานั้นก็ยังมี เนื้อหาสาระ และการเรียนรู้ไม่ตรงกับความต้องการของท้องถิ่น กล่าวคือ การนำหลักสูตรไปใช้ ยังมีปัญหาในเรื่องครูและผู้บริหารที่ยังไม่เปลี่ยนพฤติกรรมการสอน ยังคงเน้นเนื้อหาทางวิชาการ และส่วนใหญ่ใช้หลักสูตรแกนกลางจากส่วนกลาง ครูยังไม่รู้จักพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสม กับสภาพสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น

วรากรณ์ บางเลียง (2535, หน้า 148-155) วิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นของหน่วยงาน ในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่า ทุกหน่วยงานในสังกัดมีการวิเคราะห์หลักสูตร เพื่อที่จะนำหลักสูตรไปใช้มากกว่าเพื่อที่จะปรับให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นพบว่า กลุ่มประสบการณ์ที่ปรับให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นส่วนใหญ่ ได้แก่ กลุ่มงานพื้นฐานอาชีพ ซึ่งเป็นการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมเสริมหลักสูตร ปัญหาส่วนใหญ่ ได้แก่ ทักษะในการพัฒนาหลักสูตรของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง แหล่งความรู้และการจัดกิจกรรมการเรียนสอนยังไม่เป็นตามหลักสูตรที่ต้องการ

กระทรวงศึกษาธิการ (2539, หน้า 2-5) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการบริหารโรงเรียน โดยการวิเคราะห์โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการบริหาร โรงเรียนตามแนวปฏิรูปการศึกษา ในโรงเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทาน โรงเรียนดีเด่น สังกัดกรมสามัญศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนทั่วประเทศ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปได้ว่า โรงเรียนส่วนใหญ่จัดหลักสูตรโดยปรับเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น จัดทำเอกสารประกอบการเรียน ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสอนวิชาชีพระดับต่างๆ เช่น หัตถศิลป์ ดนตรี การประมง ไฟฟ้า ก่อสร้าง สร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุขกลมกลืนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการจัดสถานที่ให้สะอาดร่มรื่น ตกแต่งอาคารเรียน ห้องเรียน อุทยานการศึกษา มุมพักผ่อนได้ร่มไม้ มุมห้องสมุด สวนหย่อม สวนสมุนไพร สวนป่า ด้านระบบและวิธีการบริหาร โรงเรียนส่วนใหญ่มีการชี้แจงนโยบายและวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทราบ โดยการจัดประชุมทำเอกสารผู้บริหารจัดการและบริหารงบประมาณตามระเบียบของทางราชการ และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ เพื่อส่วนรวมและพัฒนามาตรฐานคุณภาพนักเรียนและโรงเรียน ผู้บริหารส่วนใหญ่จัดสวัสดิการ โดยได้รับเงินสนับสนุนจากเงินนอกงบประมาณ เช่น จัดทัศนศึกษาและให้การสนับสนุนส่งเสริมขวัญและกำลังใจแก่ผู้ร่วมงาน โดยการนิเทศและติดตามงานอย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ

งานวิจัยต่างประเทศ

เทเลอร์ (Taylor, 1996, pp. 2213-A) ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบหลักสูตรวิทยาศาสตร์ระหว่างหลักสูตรนานาชาติ ในประเทศอังกฤษและแคว้นเวลส์ กับหลักสูตรในรัฐออนตาริโอ ประเทศแคนาดา พบว่า ระบบการศึกษาในรัฐออนตาริโอมีการกระจายอำนาจทางการศึกษามากกว่าระบบการศึกษาในประเทศอังกฤษและแคว้นเวลส์ เช่น การส่งเสริมให้โรงเรียนสามารถพัฒนาหลักสูตรขึ้นมาใช้เอง ในขณะที่หน่วยงานทางการศึกษาส่วนท้องถิ่นของประเทศอังกฤษ และแคว้นเวลส์ มีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรขึ้นมาใช้เองมีน้อยมาก ดังนั้น ควรจะผลักดันให้มีการจัดการศึกษา

ที่มีการเน้นการกระจายอำนาจไปยังท้องถิ่น เช่น การทำโปรแกรมวิทยาศาสตร์ในรัฐออนตาริโอมาใช้สอน และให้ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรมากยิ่งขึ้น

ออตา (Ota, 1995, pp. 2118-A) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและรูปแบบการคิดเรื่องการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรดูแลสุขภาพ พบว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังกล่าวช่วยให้การเรียนรู้เกี่ยวกับความเชื่อในการดูแลสุขภาพ แต่ละท้องถิ่นเพิ่มขึ้น กล่าวคือ ยังให้ผลสัมฤทธิ์คงเดิม เมื่อนำไปใช้สอนกับท้องถิ่นในลักษณะเดียวกัน การนำไปสอนพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญด้านการฝึกอบรม ส่วนด้านเนื้อหา ด้านทักษะและโดยรวมไม่แตกต่างกัน สำหรับรูปแบบการคิดด้านความรู้ ความจำ ด้านความเข้าใจ และโดยรวมไม่แตกต่างกัน

จากทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายในประเทศและต่างประเทศที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาเป็นหน้าที่หลักของผู้บริหารโรงเรียนที่ต้องเอาใจใส่เป็นอันดับแรก พฤติกรรมการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของผู้บริหารจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนซึ่งเป็นเป้าหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และเพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงหรือพัฒนาพฤติกรรมการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาให้ได้ผลดียิ่งขึ้นต่อไป ในการศึกษาครั้งนี้จึงเป็นความพยายามในการหาคำตอบเพื่อยืนยันว่า การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับผลการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนในเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี